

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПСИХІАТРІЇ, НАРКОЛОГІЇ,
МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ В ІНТЕРНАТУРІ
«МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Галузь знань:	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти:	післядипломна освіта, первинна спеціалізація
Спеціальність:	Медична психологія
Попередня освіта:	Ступінь магістра за спеціальністю 225 «Медична психологія»

Одеса – 2024

Програма підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Медична психологія» складена на основі Примірної програми підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Медична психологія», яка розроблена відповідно до наказу МОЗ України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію».

Примірна програма підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Медична психологія» затверджена Наказом МОЗ України від 14.07.2022 р. № 1219.

Розробник:

д.мед.н., професор Євген ОПРЯ,
к.мед.н., доцент Тетяна ЧЕРНОВА,
к.мед.н., доцент Павло ГОРЯЧЕВ

Програма підготовки в інтернатурі «Медична психологія» затверджена на засіданні кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії
Протокол № від «16» _____ 2024 року

Завідувач кафедри психіатрії, наркології,
медичної психології та психотерапії
д.м.н., професор

 Євген ОПРЯ

Програма підготовки в інтернатурі «Медична психологія» схвалена предметною цикловою методичною комісією з терапевтичних дисциплін
Протокол № 4 від «23» _____ 2024 року

Голова предметної циклової методичної комісії з
терапевтичних дисциплін, д.м.н., професор

 Олена ВОЛОШИНА

Програма підготовки в інтернатурі «Медична психологія» затверджена Вченою радою медичного факультету № 1
Протокол № 1 від «7» _____ 2024 року

Голова Вченої ради медичного факультету № 1,
д.м.н., професор

 Алла ВОЛЯНСЬКА

Євген ОПРЯ

Олена ВОЛОШИНА

ЗМІСТ

1. Вступ
  - 1.1. Опис навчальної дисципліни
  - 1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни
  - 1.3. Основні знання та вміння
2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни
3. Компетентності, результати навчання і практичні навички.
4. Зміст програми навчальної дисципліни
5. Структура навчальної дисципліни
6. Теми лекцій
7. Теми практичних занять
8. Теми семінарських занять
9. Завдання для самостійної роботи та індивідуальні завдання
10. Методи навчання
11. Засоби контролю знань лікарів -курсантів. Засоби проведення атестації .
12. Політика навчальної дисципліни
13. Методичне та матеріальне забезпечення навчального процесу
14. Перелік питань та практичних навичок для підготовки лікарів- курсантів до атестації
15. Перелік навчально-методичної літератури
  - 15.1. Основна
  - 15.2. Додаткова
  - 15.3. Інформаційні ресурси

1. Вступ

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	
Загальна кількість:		
Годин – 468	Рік підготовки	Післядипломна освіта
Змістових підрозділів –2	Лекції	40 годин
	Семінари	128 годин
	Практичні	258 години
	У т. ч. індивідуальні завдання	0
	Форма підсумкового контролю (проміжна атестація, екзамен)	18 годин

Інтернатура є обов'язковою формою післядипломної підготовки випускників усіх факультетів закладів вищої освіти незалежно від підпорядкування та форми власності, після закінчення якої їм присвоюється кваліфікація лікаря-спеціаліста з певного фаху.

Примірна програма підготовки в інтернатурі за спеціальністю "Медична психологія" розроблена на підставі наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 "Про затвердження Положення про інтернатуру", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703 № 1254 (із змінами).

Статтю 10 Закону України "Про вищу освіту" передбачено, що стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти та спеціальності. Зважаючи на те, що інтернатура належить до післядипломної освіти, вимоги до підготовки інтернів не підлягають регулюванню стандартами. Водночас, виходячи з логіки Положення про

інтернатуру (пункт 2 розділу IV), на підставі примірних програм підготовки в інтернатурі закладами вищої освіти розробляються програми підготовки в інтернатурі, що є основою для підготовки навчальних планів та індивідуальних навчальних планів. Зазначене дозволяє зробити висновок, що примірна програма підготовки в інтернатурі за своїм змістом є близькою до стандарту вищої освіти.

Враховано при розробленні примірних програм підготовки в інтернатурі Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2019 р. № 1254). Методичні рекомендації містять вимоги до структури стандарту вищої освіти, взяті за основу при розробленні орієнтовної структури примірних програм підготовки в інтернатурі (зокрема, в частині переліку компетентностей інтернів, нормативного змісту підготовки, вимог до наявності системи внутрішнього забезпечення якості інтернатури).

В ЄС питання визнання професійної кваліфікації, зокрема, і медичних працівників врегульовано Директивою 2005/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 вересня 2005 р. "Про визнання професійної кваліфікації" зі змінами, внесеними Директивою 2013/55/ЄС (далі - Директива). Директива визначає засади системи визнання професійної кваліфікації представників різних професій в Європейському Союзі, загальні та мінімальні стандарти професійної підготовки. Попри те, що гармонізація національного законодавства з вимогами Директиви не передбачена Угодою про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, з іншого боку, Директива може слугувати орієнтиром при розробленні примірних програм підготовки в інтернатурі та подальшому удосконаленні Положення про інтернатуру.

Статтями 25 і 28 Директиви встановлено особливості медичної освіти за вузькими спеціальностями та спеціальної підготовки в галузі загальної медичної практики.

Ця програма розроблена на основі прикладу Європейських стандартів післядипломної підготовки медичних спеціалістів (UEMS).

У цій програмі описано умови для присвоєння кваліфікації «медичний психолог» спеціальності «Медична психологія», виконання яких необхідне у процесі проходження навчання. Послідовно наводяться освітні вимоги до осіб, які продовжують післядипломну освіту.

Викладання на циклі спеціалізації за спеціальністю «Медична психологія» здійснюється згідно наказу МОЗ N від 23.01.2024, в якому наведені вимоги до контингенту слухачів та тривалості навчання на циклах спеціалізації.

Медична психологія передбачає психологічну діагностику, консультування та корекцію, профілактику, а також наукові дослідження щодо психологічного супроводу осіб з психічними розладами, психосоматичними та соматичними захворюваннями. Згідно з сучасною біо- психо-соціальною моделлю, на яку спирається медична психологія, функціонування психіки та розвиток особистості тісно пов'язані з безпосереднім впливом біологічних факторів, суб'єктивних психічних переживань та соціальних вимог до адаптації та самореалізації особистості. Тому медична психологія, з одного боку, тісно переплетена з медичними дисциплінами, зокрема, й психіатрією, а з іншого боку – з соціальними дисциплінами.

Вивчення медичної психології вимагає гнучкого поєднання психологічних та окремих біологічних знань і, особливо, вміння застосовувати ці знання як у типових (стандартних), так і індивідуально значимих для кожного пацієнта ситуаціях.

Сучасна медична психологія передбачає оволодіння якомога ширшим спектром навичок та вмінь проведення диференційно-діагностичних, консультативних корекційних, реабілітаційних та профілактичних заходів щодо осіб, котрі страждають від психічних розладів та/або психологічних реакцій на соматичні захворювання.

Навчання циклу спеціалізації спрямоване на розвиток практичної компетенції здобувачів до рівня усвідомленого фахового використання здобутих знань, вмінь і навичок, методик в своїй наступній професійній діяльності в процесі лікування хворих. Протягом навчання формуються навички діагностики, диференціальної діагностики та лікування хворих з різними формами психічної патології, вирішення питання тимчасової та стійкої втрати ними працездатності, реабілітації, тощо, з дотриманням всіх юридично-правових та деонтологічно-етичних вимог.

Предмети вивчення та діяльності: диференціальна діагностика ментальних розладів та їх корекція.

Теоретичний зміст предметної області: знання для визначення психологічного та психічного стану пацієнта.

Методи, методики та технології: спостереження, опитування, обробки інформації; елементи планування та реалізації заходів медикаментозного та психотерапевтичного лікування та реабілітації; вербального і невербального спілкування; надання лікарської допомоги.

Здобувачі, які закінчили навчання на циклі спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання спеціаліста за спеціальністю «Медична психологія».

1. 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни:

Метою програми підготовки лікарів-інтернів за спеціальністю "Медична психологія" є формування та розвиток загальних та фахових компетентностей задля забезпечення підготовки кадрів для оволодіння основними знаннями, вміннями, навичками, необхідними у сфері комплексних проблем медицини та практики медичної психології.

До основних завдань підготовки лікарів-інтернів за спеціальністю "Медична психологія" належать:

1. Досягнення рівня професійної підготовки за спеціальністю "Медична психологія", яких є необхідним задля здійснення професійної діяльності.
2. Розвиток навичок психологічного консультування та психотерапії.
3. Розвиток навичок написання та оформлення досліджень та власних висновків.
4. Підвищення рівня професійної підготовки за спеціальністю "Медична психологія" задля здійснення професійної діяльності.

• Теоретичний зміст предметної галузі:

Підготовка лікарів-психологів ґрунтується на вивченні етики та методології дослідження, епідеміології та принципів доказової та персоналізованої медицини, оволодіння сучасними методами наукового дослідження у медицині та суміжних спеціальностях відповідно до напрямку професійної діяльності, поглиблене вивчення спеціальності, розвиток комунікативних навичок, засвоєння компетенцій, які є необхідними для виконання професійної діяльності в закладах охорони здоров'я та інших секторах суспільства.

• Методи, методики та технології:

Лікар-інтерн за спеціальністю "Медична психологія" повинен:

- оволодіти глибинними професійними знаннями, науковим і культурним світоглядом; засвоїти знання основних компетенцій теоретичних та практичних проблем історії розвитку галузі науки та сучасного стану розвитку науки в т. ч. нейронаук за обраною спеціальністю;
- оволодіти універсальними навичками, зокрема методологією і методами аналізу і синтезу, підготовкою та проведенням психоосвітніх занять (педагогічна діяльність),

управління проектами та написанням пропозицій психологічних та патопсихологічних досліджень тощо;

- оволодіти практичними навичками психодіагностики, зокрема методологією і методами проведення психологічної діагностики, підготовкою та проведенням психодіагностичних досліджень.

• Інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які лікар-інтерн вчиться застосовувати і використовувати):

Лікар-інтерн має володіти методами дослідження та обладнанням, які застосовуються у сфері охорони здоров'я для поліпшення діагностики, лікування, профілактики захворювань людини.

Основною метою інтернатури є підвищення рівня практичної підготовки лікарів-інтернів у їх професійній готовності до самостійної лікарської роботи. Інтернатура проводиться у формі очно-заочного навчання на кафедрах закладів вищої (післядипломної) освіти та стажування в закладах охорони здоров'я.

Підготовка медичних психологів в інтернатурі проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі програми інтернатури. Основним завданням інтернатури є підвищення теоретичних знань в галузі медичної психології, оволодіння основними методами надання медико-психологічної допомоги пацієнтам.

Положенням про інтернатуру за спеціальністю "Медична психологія" передбачено підготовку лікарів-інтернів протягом однорічного періоду інтернатури: 3 місяці навчання на очному циклі та 8 місяців на базі стажування. Ця програма підготовки розроблена на основі Європейських стандартів післядипломної підготовки медичних спеціалістів (UEMS).

Освітня частина інтернатури проводиться в закладі вищої освіти, що здійснює підготовку лікарів-інтернів. Тривалість освітньої частини інтернатури складає три місяці за рік навчання. Практична частина інтернатури проводиться на базі стажування лікарів-інтернів. Тривалість практичної частини інтернатури визначається наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 "Про затвердження Положення про інтернатуру", зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703 № 1254 (зі змінами). Базою стажування для лікарів-інтернів за спеціальністю "Медична психологія" повинні бути визначені Міністерством охорони здоров'я України заклади охорони здоров'я державної, комунальної, приватної форми власності. Базою навчання під час проходження освітньої частини підготовки в інтернатурі - багатопрофільний стаціонар/університетська клініка. Тривалість навчання: 1 рік (1716 годин) (57,2 кредитів ECTS, з них освітня частина - 3 місяці (468 годин, 15,6 кредитів ECTS), практична частина (на базі стажування): 8 місяців (1248 годин, 41,6 кредитів ECTS) та 1 міс. - відпустка.

Викладання основних розділів проводиться згідно з чинними клінічними протоколами і стандартами надання медичної допомоги, визначеними наказами МОЗ України для застосування в Україні. За весь період навчання в інтернатурі лікар-інтерн повинен оволодіти певним переліком практичних навичок і маніпуляцій для формування професійних компетентностей. Передбачено чотири рівні опанування навичками/компетентностями: А, В, С, D.

1. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 "Охорона здоров'я"
Складник освіти	Післядипломна освіта, первинна спеціалізація
Спеціальність	Медична психологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Ступінь магістра (спеціаліста - випуск до 2021 року) в галузі знань 22 "Охорона здоров'я" за спеціальностями 225 "Медична

	психологія"
Форма проходження інтернатури	Очна
Мова (и) підготовки в інтернатурі	Українська
Академічні права інтерна	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Робочі місця у закладах охорони здоров'я, самостійне працевлаштування.
Моніторинг та оцінювання	Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 "Про затвердження Положення про інтернатуру", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703 № 1254 (із змінами)
Рівень оволодіння	Для кожної компетенції, практичної навички визначаються в кожному з діапазонів від "А" до "D": А: Має знання, описує... В: Виконує, керує, демонструє під наглядом. С: Виконує, керує, демонструє самостійно. Д: Вчить або контролює інших у виконанні, управлінні, демонстрації.
Обсяг програми	Програма підготовки лікарів-інтернів розрахована на 1 рік і включає освітню та практичну складові. Обсяг освітньої програми складає 57,2 кредитів ЄКТС на базі попередньої здобутої освіти. Тривалість підготовки в інтернатурі: 11 місяців (1716 годин) (57,2 кредитів ECTS). Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 3 місяці (468 годин, 15,6 кредитів ECTS). Практична частина: (базис стажування) 8 місяців (1248 годин, 41,6 кредитів ECTS)

2. ГРАФІК ОСВІТНЬОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРОХОДЖЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Тривалість підготовки в інтернатурі: 11 місяців (1716 годин) (57,2 кредитів ECTS).

Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 3 місяці (468 годин, 15,6 кредитів ECTS)

Практична частина: (базис стажування) 8 місяців (1248 годин, 41,6 кредитів ECTS)

Рік підготовки	МІСЯЦІ											
	VІІІ	ІХ	X	XІ	XІІ	I	ІІ	ІІІ	ІV	V	VI	VII
I-й	Б	Б/К	К	К	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б/К	В

Б - практична частина підготовки на базі стажування;

К - освітня частина підготовки - навчання на кафедрі;

В - відпустка. _____

* останні 2 тижні останнього місяця проходження інтернатури - освітня частина для атестації

3. ПЕРЕЛІК ОBOB'ЯЗKOBИX КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної діяльності в медичній психології, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.
-----------------------------------	---

<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміння діяти на підставі професійної етики та засадах загальнолюдської моралі. Прийняття та реалізація рішень на основі положень кодексу професійної етики та з огляду на загальнолюдські цінності. 2. Орієнтованість на оволодіння сучасними науково-обґрунтованими знаннями у сфері психічного здоров'я. Вміння шукати достовірну інформацію, спиратися на дані наукових досліджень, здатність до критичного аналізу. 3. Здатність приймати обґрунтовані фахові рішення. Готовність до опрацювання значної кількості джерел, консультацій з фахівцями та емпіричної перевірки даних в ході прийняття рішень. 4. Уміння застосовувати фахові навички у практичних ситуаціях. Здатність відповідально та свідомо використовувати отримані знання й навички у фаховій діяльності. <p>Дослідницькі компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність до абстрактного мислення, синтезу, аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань. - Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми - Здатність працювати у міжнародному контексті - Здатність дотримуватися у своїй діяльності регламентуючих правових документів <p>Комунікативні компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність ефективно спілкуватися із спеціальною та загальною аудиторіями державною та іноземною мовами. - Здатність ефективно використовувати навички риторики. - Здатність представляти складну інформацію у зручний та зрозумілий спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи. - Готовність цінувати та поважати різноманіття та мультикультурність. Здатність до ефективної професійної взаємодії. <p>Робота в групових проектах</p> <ul style="list-style-type: none"> - Готовність брати участь у роботі українських, міжнародних колективів для вирішення професійних та наукових завдань. - Здатність працювати у великій групі, розуміючи відповідальність за результати роботи, а також беручи до уваги бюджетні витрати та персональні зобов'язання. <p>Управлінські компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> - Готовність організувати роботу колективу в розв'язанні актуальних проблем медичної психології. - Здатність працювати в умовах обмеженого часу та ресурсів, а також мотивувати та керувати роботою інших для досягнення поставлених цілей. <p>Особистісні компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку. - Здатність працювати автономно. - Здатність бути критичним і самокритичним. - Здатність навчатися, мати сучасний рівень навчання. - Здатність генерувати нові ідеї (креативність). <p>Етичні зобов'язання</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність слідувати етичним нормам у професійній діяльності, під час планування та проведення наукових досліджень.
--	---

<p>Професійні компетентності (ПК)</p>	<p>- Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.</p> <p>Загальнопрофесійні компетентції</p> <ul style="list-style-type: none"> - Компетентність виконувати оригінальні дослідження в галузі медичної психології стосовно різних груп населення та досягати результатів із звертанням особливої уваги до актуальних задач/проблем та використанням новітніх наукових методів. - Здатність планувати проведення клінічного та емпіричного дослідження, обирати сучасні методологічні підходи до оцінки результатів, здійснювати статистичний аналіз результатів. <p>Спеціалізовано-професійні компетентції</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність застосовувати знання фундаментальних основ, сучасних досліджень проблем і тенденцій стосовно медичної психології у комплексному аналізі явищ і процесів, що виникають в Україні та інших країнах світу. - Здатність відокремлювати структурні елементи, які складають теоретичну та емпіричну основу системи знань зі спеціальності "Медична психологія". - Здатність використовувати клінічне мислення при оцінці різних порушень фізичного та психологічного функціонування на основі узагальнення інформації щодо суб'єктивних та об'єктивних проявів соматичних, психосоматичних і психопатологічних захворювань. - Здатність виділити, верифікувати та фахово описати клінічні симптоми чи психологічні та патопсихологічні прояви, інтерпретувати та узагальнювати провідні синдроми патологічного стану, соматичних, психосоматичних, соматопсихічних та психопатологічних проявів та захворювань, визначити психологічні механізми їх виникнення; шляхом співставлення зі стандартами, використовуючи попередні дані анамнезу пацієнта та дані його огляду, на підставі виявлених порушень фізичного та психологічного функціонування, зафіксованої симптоматики або провідного клінічного синдрому (синдромокомплексу), використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення виставляти в межах своєї компетенції патопсихологічний висновок (заключення) розладу, чи захворювання, обґрунтування патопсихологічного реєстр-синдрому; оцінювання та інтерпретація результатів лабораторних, інструментальних та патопсихологічних досліджень для сумісно з лікарями встановлення клінічного діагнозу методом інтерпретації фахового психологічного чи патопсихологічного висновку (заклучення). - Здатність до осмислення й остаточного формулювання висновку щодо порушень фізичного та психологічного функціонування на основі вибору оптимальних методів та проведення клінічної/психологічної діагностики пацієнта; встановлення попереднього та остаточного психологічного (патопсихологічного та експериментально-психологічного) висновку соматичних, психосоматичних і психопатологічних захворювань; діагностування невідкладних станів. - Здатність визначати характер та принципи лікування травм, соматичних, психосоматичних захворювань і психопатологічних розладів, зокрема оцінювати необхідність застосування окремих видів психотерапії, вибір її об'єму, тактики ведення пацієнта з
--	--

	<p>різними порушеннями фізичного та психологічного функціонування; використовувати оптимальні методи психотерапевтичного втручання на основі знань клінічних настанов загальних та локальних протоколів лікування окремих розладів та захворювань.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність до здійснення медичного та психологічного впливу на пацієнтів та осіб, які перенесли психічні шкідливості, проведення процедур відновлення функцій організму з метою відновлення стану здоров'я, профілактики психоемоційного стресу, травм, соматичних, психосоматичних та психічних розладів; при визначенні виду, засобів та методів медичної психології, керуватись інформацією про вікові та гендерні особливості пацієнта. - Здатність до продуктивної комунікації між лікарем і пацієнтом; використовувати на практиці знання етико-деонтологічних норм роботи лікаря. - Здатність до опанування і практичного використання психотерапевтичних методів і методик; надання екстреної психологічної та психотерапевтичної допомоги при невідкладних та кризових станах чи надзвичайних ситуаціях. - Здатність до обґрунтування і постановки диференційного психотерапевтичного або реабілітаційного діагнозу; враховувати, при складанні програми та проведенні лікувальних заходів особливостей етіології, патогенезу та перебігу хвороби та/або психотравми; використовувати в лікуванні інноваційні технології, моно- і комбінованих схеми терапії. - Здатність робити необхідні діагностичні висновки при участі у проведенні комплексних психологічних експертиз (медико-соціальна, судова, психолого-психіатрична, військово-лікарська). - Здатність оформлювати медичну документацію в межах свого фаху. - Здатність в умовах лікувальної чи медико-профілактичної установи, терапевтичної дільниці, навчально-виховних або оздоровчих закладів, чи на виробництві, використовуючи статистичні методи, здійснювати епідеміологічний аналіз захворюваності серед відповідного чи закріпленого контингенту населення, організувати та проводити епідеміологічні дослідження щодо стану соматичного і психічного здоров'я населення. - Здатність в умовах лікувальної чи медико-профілактичної установи, терапевтичної дільниці, навчально-виховних або оздоровчих закладів чи на виробництві, використовуючи узагальнену процедуру оцінки стану здоров'я людини, якості її життя, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, виявляти серед закріпленого контингенту населення групи, території, час і фактори ризику щодо виникнення психоемоційного стресу, травм, соматичних, психосоматичних та психічних розладів; здійснювати заходи щодо організації медико-психологічної допомоги населенню. - Здатність надавати допомогу пацієнтам у варіантах дистанційної роботи (технічні, етико-деонтологічні та фахові вимоги). - Здатність на підставі даних про стан здоров'я певних контингентів населення та про наявність впливу на нього навколишнього середовища, використовуючи існуючі методи, в межах первинної
--	---

	<p>медико-санітарної допомоги населенню планувати та проводити профілактичну медико-психологічну роботу серед населення та медичних працівників, здійснювати систему санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів щодо первинної профілактики виникнення психоемоційного стресу, травм, соматичних, психосоматичних та психічних розладів; шляхом поширення інформаційних матеріалів, проведення бесід чи лекцій серед населення, пропагувати здоровий спосіб життя, проводити ідеї психогієни та психоекології здоров'я.</p> <p>- Здатність знати і використовувати нормативно-правові підстави роботи лікаря в Україні.</p> <p>- Здатність прогнозувати науково обґрунтовані підходи до модернізації вітчизняної системи охорони здоров'я, організувати та забезпечувати процеси управлінської діяльності з урахуванням процесів реформування галузі.</p> <p>- Здатність формулювати системний підхід до аналізу медичної інформації, опираючись на принципи доказової медицини, заснованої на пошуку рішень з використанням теоретичних знань та практичних вмінь у цілях удосконалення професійної діяльності.</p>
--	---

4. ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Курс 1 (блок) 1	Медико-психологічна допомога населенню
Навчальна мета	Розуміти основні принципи формування здоров'я особистості, організація та підтримка спостереження за психічним здоров'ям населення згідно сучасних рекомендацій.
Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • основи законодавства про охорону здоров'я та директивні документи, які обумовлюють діяльність органів та установ охорони здоров'я; • загальні питання щодо організації медико-психологічної допомоги в Україні. 	<ul style="list-style-type: none"> • застосовувати психопрофілактичні заходи серед населення з метою збереження і підтримання психологічного та психічного здоров'я; • проводити просвітницьку роботу (бесіди, лекції) серед населення, хворих і в закладах загальної медичної мережі.
Курс 1 (блок) 2	Медико-психологічна допомога у медичній практиці
Навчальна мета	Розуміти основні принципи збереження психічного здоров'я у пацієнтів медичних установ України
Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • методи дослідження психічних процесів та станів; • методи дослідження особистості та міжособистісних відносин; • основні категорії медичної психології; • основні питання загальної психопатології, класифікацію психопатологічних синдромів, прояви астеничного синдрому, різні варіанти 	<ul style="list-style-type: none"> • встановити психологічний контакт з хворим (пацієнтом); • скласти план обстеження хворого; • діагностувати індивідуальні відмінності особистості; • проводити клініко-психологічне дослідження хворого; • застосовувати методи психологічного

<p>афективних синдромів, неврозоподібних синдромів, маячних та галюцинаторних синдромів, кататонічного синдрому, судорожного синдрому, синдромів потьмареної свідомості, амнестичні синдроми та недоумства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • прояви порушень психічних процесів; • клінічну картину психічних захворювань, їх етіологію, патогенез, диференційну діагностику та лікування; • сучасний стан розвитку нейропсихології, локалізацію вищих психічних функцій, нейропсихологічний аналіз та нейропсихологічні синдроми порушень вищих психічних функцій; • психологічні особливості хворих у загальномедичній практиці; • психологічні проблеми психосоматичних розладів, їх етіологію, психосоматичні співвідношення при захворюваннях внутрішніх органів, загальні принципи терапії психосоматичних захворювань; • медико-психологічні аспекти сексології, статеве життя людини та її забезпечення, нейрогуморальну, нейрорегуляторну та психічну регуляцію статевих функцій та її патологію, лікування статевих розладів; 	<p>дослідження особистості та міжособистісних відносин, психічних процесів та станів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • проводити психологічне дослідження і виявляти психологічні і соціальні чинники, що провокують психічний розлад; • оцінювати результати психодіагностичного обстеження; • виявляти особливості соматичного та психічного стану хворого; • визначити необхідність в спеціальних методах дослідження (лабораторних, функціональних), організувати їх виконання та давати їх правильну інтерпретацію; • виставляти клініко-психологічний та синдромальний психопатологічний діагноз; • встановлювати диференційний діагноз; • визначати показання та характер для медико-психологічної допомоги (консультування, психологічна корекція, психотерапія); • надавати медико-психологічну допомогу хворим з психічними відхиленнями при соматичних захворюваннях; • обґрунтовувати тактику терапії з урахуванням індивідуальних особливостей хворого та загальних закономірностей перебігу хвороби; • розробляти для хворих індивідуальні програми психотерапії та реабілітації; • оцінювати особливості когнітивної та емоційної сфери; • визначати актуальний психічний стан пацієнта, в тому числі наявність стресу, фрустрації, невротичних розладів; • визначати наявність і характер актуальної психологічної проблеми пацієнта; • діагностувати психічні і поведінкові розлади у вагітних, породіль та гінекологічних хворих; • проводити психологічне дослідження хворих дітей; • оцінювати психічний та фізичний розвиток дитини; • визначати принципи та методи психологічного впливу; • обирати тактику і конкретні методики надання психологічної допомоги; • надавати екстрену психологічну допомогу при стресах, життєвих кризах, суїцидальних намірах: розпізнавати випадки, що потребують невідкладної психологічної допомоги і обрати тактику надання допомоги і надати невідкладну психологічну
---	---

	та психіатричну допомогу.
Курс 1 (блок) 3	Медико-психологічна експертиза, психологічне консультування, психокорекція, психотерапія, психологічна реабілітація, психогігієна, психопрофілактика
Навчальна мета	Розуміти основні принципи надання експертної, психотерапевтичної та психореабілітаційної допомоги
Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • основні питання медико-психологічної експертизи, ознаки неосудності та недієздатності; • основи психотерапії та реабілітації, теоретичні концепції психотерапії, методики психотерапії, особливості психотерапії та реабілітації при різних захворюваннях, психологічні критерії та методи оцінки ефективності психотерапії та реабілітації; • принципи профілактики порушень здоров'я. 	<ul style="list-style-type: none"> • провести медико-психологічне супроводження вмираючого; • формувати групи психокорекції, психотерапії, тренінгові групи та групи самопомоги; • провести медико-психологічну експертизу (медико-трудова, військову, педагогічну, судово-психологічну); • оформлювати медичну та медико-психологічну документацію (карта амбулаторного хворого, історія хвороби, санаторно-курортна карта, лікарняний лист, документація для МСЕК, записи в журналі спостережень, індивідуально-психологічних консультацій, експериментальних та психодіагностичних досліджень та психологічної роботи); • створити здоровий психологічний клімат в лікувальному закладі та серед медичного персоналу; • складати програми психологічного (патопсихологічного) дослідження пацієнта; • володіти навиком підбору адекватних методик психологічного дослідження; • проводити психологічне (патопсихологічне) обстеження хворого; • володіти основними прийомами нейропсихологічного дослідження гнозису, праксису, мовних функцій; • проводити психологічне обстеження психічних процесів та станів хворого; • проводити психологічне обстеження особистості та міжособистісних відносин; • інтерпретувати результати психологічного обстеження і складати висновок; • виявляти психопатологічні симптоми і синдроми психічних розладів; • виявляти внутрішню картину захворювання; • проводити діагностику конфлікту і конфліктних переживань; • проводити психокорекцію виявлених розладів;

	<ul style="list-style-type: none"> • застосовувати методи гіпнотизації; • володінням методами самонавіювання та аутогенного тренування; • застосовувати методи когнітивно-орієнтованої ПТ; • володіти методами сімейної психотерапії; • застосовувати методи поведінкової психотерапії; • володіти методами групової психотерапії; • застосовувати прийоми нейролінгвістичного програмування; • оформляти медичну документацію; • впроваджувати психопрофілактичні заходи в практику; • розробляти систему психогігієнічних заходів в конкретних умовах (в сім'ї, в медико-профілактичних закладах тощо).
--	--

5. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
(Структура навчальної дисципліни: тривалість - 3 місяці; 468 год.)

Код курсу	Назва курсу	Лекції	Семінари	Практична лікарська діяльність	Разом
01.	Організація медико-психологічної допомоги населенню	2	2	4	8
02.	Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом	2	2	4	8
03.	Методи дослідження в клінічній психології		2	20	22
04.	Теоретичні та практичні методи медичної психології				
04.1.	Медико-психологічні проблеми особистості	2	2	4	8
04.2.	Загальна психопатологія	8	12	20	40
05.	Нейропсихологія	2	14	26	42
06.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів	6	16	32	54
07.	Психіатрія катастроф і кризові стани	2	28	36	66
08.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці	6	18	36	60
09.	Психологічні проблеми психосоматичних розладів	2	2	4	8
10.	Медико-психологічні аспекти сексології	2	2	6	10
11.	Медико-психологічні аспекти вмирання і смерті		6	8	14
12.	Медико-психологічна експертиза	2	2	4	8
13.	Консультавання у клінічній практиці, психокорекції, психотерапія	2	18	44	64
14.	Психологічні аспекти реабілітації. Психогігієна. Психопрофілактика	2	2	10	14
	Всього	40	128	258	426
ДОДАТКОВІ ПРОГРАМИ					
15.	Військово-медична підготовка	4	2		6
16.	Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	2	2		4
17.	Неврологія	2	2	2	6
18.	Практичний курс невідкладної допомоги			8	8
	Всього	8	6	10	24
АТЕСТАЦІЯ					
19.	Проміжна атестація				6
20.	Крок 3				6
21.	Заключна атестація				6
	Всього				18
	РАЗОМ				468

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№	Тема	Годин
---	------	-------

з.п		
1.	Організація медико-психологічної допомоги населенню	2
2.	Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом	2
3.	Медико-психологічні проблеми особистості	2
4.	Загальна психопатологія: порушення відчуття, сприйняття та мислення	2
5.	Загальна психопатологія: патологія уваги, пам'яті та інтелекту	2
6.	Загальна психопатологія: порушення емоцій та ефекторної сфери	2
7.	Загальна психопатологія: патологія свідомості та самосвідомості	2
8.	Нейропсихологія	2
9.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів: залежна поведінка	2
10.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів: ендогенні розлади	2
11.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів: психогенні розлади	2
12.	Психіатрія катастроф і кризові стани	2
13.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці: психологічні особливості хворих хірургічного профілю	2
14.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці: психологічні особливості хворих акушерсько-гінекологічного профілю	2
15.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці: суїцидальна поведінка, її діагностика й профілактика	2
16.	Психологічні проблеми психосоматичних розладів	2
17.	Медико-психологічні аспекти сексології	2
18.	Медико-психологічна експертиза	2
19.	Консультації у клінічній практиці, психокорекції, психотерапія	2
20.	Психологічні аспекти реабілітації. Психогігієна. Психопрофілактика	2
	Всього	40

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРІВ

№ з/п	Тема	Годин
1.	Організація медико-психологічної допомоги населенню	2
2.	Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом	2
3.	Методи дослідження в клінічній психології	2
4.	Медико-психологічні проблеми особистості	2
5.	Загальна психопатологія. Порушення сприйняття – класифікація та діагностика. Порушення пам'яті і уваги – класифікація, діагностика, етіологія, прояви.	2
6.	Порушення мислення – класифікація, етіологія, прояви. Синдроми порушень мислення (маячні, obsesivні, надцінні ідеї).	2
7.	Порушення інтелекту – розумова відсталість, деменція.	2
8.	Емоційні порушення, розлади настрою. Етіологія. Діагностика. Синдроми порушення настрою – діагностика, психологічні втручання.	2
9.	Моторні розлади – класифікація та діагностика; етіологія/аналіз умов виникнення; розлади виконання рухів.	2
10.	Розлади свідомості й самосвідомості – причини, прояви, синдроми. Порушення сну.	2
11.	Нейропсихологія як напрям сучасної психології. Основні принципи будови і функціонування головного мозку. Переробка інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.	2
12.	Нейропсихологія зорового сприйняття. Сенсорні та гностичні порушення	2

	роботи зорової системи. Зорові агнозії. Сенсорні та гностичні порушення роботи шкірно-кінестетичної системи. Тактильні агнозії.	
13.	Нейропсихологія слухового аналізатора. Сенсорні та гностичні порушення роботи слухової системи. Слухові агнозії. Нейропсихологія рухової активності. Порушення довільних рухів і дій. Проблема апраксії.	2
14.	Нейропсихологія пам'яті. Порушення пам'яті при локальних ураженнях мозку. Проблеми амнезій. Нейропсихологія мови та мовлення. Порушення мови при локальних ураженнях мозку. Проблема афазій.	2
15.	Нейропсихологія мислення. Порушення мислення при локальних ураженнях головного мозку. Порушення уваги при локальних ураженнях головного мозку.	2
16.	Нейропсихологія емоцій. Порушення емоційно-особистісної сфери при локальних ураженнях мозку.	2
17.	Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ).	2
18.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів. Розлади, спричинені вживанням психоактивних речовин: класифікація. Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням спиртних напоїв. Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням наркотичних речовин..	2
19.	Екзогенні психічні розлади – наслідки соматичних захворювань різної етіології, зокрема інфекційних. Наслідки інтоксикацій, ЧМТ.	2
20.	Шизофренія – епідеміологія, класифікація, етіологія, симптоматика, діагностика, лікування.	2
21.	Афективні розлади: поняття, класифікація, епідеміологія, етіологія. Біполярний афективний розлад, депресивний розлад – симптоматика, діагностика, лікування. Епілепсія – поняття, епідеміологія, класифікація, симптоми, діагностика, лікування.	2
22.	Тривожні розлади: епідеміологія, етіологія та аналіз умов виникнення. Поняття «невроз». Тривога нормальна та патологічна. Генералізований тривожний розлад. Панічний розлад. Фобічні розлади – види, симптоматика, діагностика. Агорафобія, соціофобія.	2
23.	Соматоформні та дисоціативні (конверсійні) розлади: класифікація, діагностика, лікування. Обсесивно-компульсивний розлад: симптоматика, діагностика, лікування. Особистісні розлади: класифікація, етіологія, епідеміологія. Основні критерії (Ганнушкін, Кербіков).	2
24.	Психічні порушення, що починаються у дитячому віці: емоційні розлади (тривожний розлад, боязнь розлуки, фобічні розлади). Порушення уваги та гіперактивність. Діагностика, втручання. Порушення поведінки у дітей та підлітків: причини, прояви, попередження, втручання.	2
25.	Порушення психічного розвитку у дітей і підлітків: етіологія, класифікація, епідеміологія, загальні принципи діагностики і втручання. Розумова відсталість: ступені важкості, симптоматика, діагностика, навчання. Психічні розлади у літньому віці: класифікація та діагностика.	2
26.	Психіатрія катастроф і кризові стани. Предмет, завдання, основні поняття психіатрії катастроф. Критерії надзвичайних ситуацій. Класифікація надзвичайних ситуацій.	2
27.	Травматичні ситуації та їх типи. Постстресові психічні розлади. Фази реагування на травматичну ситуацію.	2
28.	Фізичний та психо-емоційний стрес: загальний адаптаційний синдром, стадії реагування на тривалий стрес.	2
29.	Класифікація постстресових розладів. Гостра стресова реакція. Дисоціативні та конверсійні розлади у надзвичайних ситуаціях.	2

30.	Поняття кризових станів особистості. Види і характеристики кризових станів. Надання психологічної допомоги особам у кризових станах.	2
31.	Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах.	2
32.	Бойова психотравма: поняття, причини вразливості до негативних обставин бойових дій.	2
33.	Попередження бойової психотравми у учасників бойових дій.	2
34.	Лікування бойової психотравми: медикаментозна терапія, психотерапія. Психологічне консультування учасників бойових дій з наслідками бойової психотравми.	2
35.	Порушення поведінки у населення в умовах воєн і катастроф. Типи девіантної поведінки.	2
36.	Делінквентна поведінка в умовах воєн та катастроф. Насильство по відношенню до місцевого населення. Ситуаційно-особистісні реакції. Попередження делінквентної поведінки в армії.	2
37.	Адиктивна поведінка серед військовослужбовців: причини, профілактика.	2
38.	Суїцидальна поведінка серед військовослужбовців: діагностика, оцінка суїцидального ризику.	2
39.	Попередження суїцидальної поведінки серед військовослужбовців.	2
40.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці. Зв'язки між фізичними та психічними розладами. Психосоматичні захворювання: поняття, теорії психосоматичних зв'язків, класифікація психосоматичних захворювань. Особистісні риси, що, як вважається, схиляють до розвитку психосоматичних хвороб (особистість типу А; «виразкова» особистість, тощо).	2
41.	Психологічні проблеми при соматичних розладах: кардіологічні захворювання (гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця). Хвороби дихальної системи (бронхіальна астма). Психологічні особливості пацієнтів з гастроентерологічною патологією; з ендокринними захворюваннями (ендокринний психосиндром тощо).	2
42.	Психологічні наслідки та психічні порушення при інфекційних захворюваннях. Функціональні та органічні психічні порушення. Психічна патологія при хронічних інфекціях (туберкульоз, СНІД, сифіліс).	2
43.	Психологічні проблеми в акушерстві й гінекології. Підлітковий вік і статеве дозрівання. Передменструальний синдром. Психологічні проблеми менопаузи. Інволюційні психічні порушення (психічні розлади властиві похилому віку).	2
44.	Психологічні особливості жінок в період вагітності. Бажана й небажана вагітність. Підготовка до пологів. Післяпологова депресія.	2
45.	Психологічні особливості хірургічних пацієнтів. Ведення хворих в хірургічному і травматологічному стаціонарі. Психологічні проблеми в онкології. Фази переживання захворювання пацієнтом. Психологічна підтримка онкологічно хворих.	2
46.	Психологічні проблеми в інших галузях медицини: в стоматології; в офтальмології; в неврології. Вплив вроджених та набутих фізичних вад на психологічний стан та особистісні риси хворих.	2
47.	Психологічні наслідки гострого отруєння: речовинами рослинного походження; промисловими речовинами; побічна дія медикаментів. Психологічні проблеми при опіках: опікова хвороба; зміна зовнішності; порушення функцій кінцівок тощо.	2
48.	Психічна патологія при черепно-мозкових травмах: гострий, підгострий період; період віддалених наслідків ЧМТ.	2

49.	Вікові психологічні особливості хворих. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. Особливості психофізіологічних реакцій дітей на стрес. Організація роботи педіатричного відділення лікарні. Робота медико-педагогічної комісії. Визначення рівню психо-соціального розвитку дитини.	2
50.	Медико-психологічні аспекти сексології	2
51.	Медико-психологічні аспекти вмирання і смерті. Психологічні аспекти феномену смерті та вмирання. Феномен страху смерті. Стадії переживання вмирання за Е. Кюблер-Росс.	2
52.	Моральні проблеми смерті та вмирання. Евтаназія.	2
53.	Переживання смерті близької людини. Психологія горя (скорботи).	2
54.	Медико-психологічна експертиза	2
55.	Консультування і психотерапія як методи психологічної інтервенції (впливу). Мета й завдання психотерапії і психологічного консультування. Психологічне консультування, психологічна корекція й психотерапія – порівняння особливостей.	2
56.	Комунікативні техніки психоконсультативної допомоги. Професійний етикет психолога-консультанта. Вербальна й невербальна поведінка консультанта.	2
57.	Перенесення і контрперенесення в консультуванні й психотерапії. Процес психологічного консультування . Фази психологічного консультування.	2
58.	Структурування процесу: перша зустріч. Технологія проведення бесіди. Методи психологічного консультування. Психоконсультативна бесіда, її організація і проведення. Контакт з клієнтом під час бесіди	2
59.	Консультативний контакт. Визначення консультативного контакту. Спеціальні проблеми психологічного консультування. Консультування тривожних клієнтів. Консультування при алкоголізмі і наркоманіях.	2
60.	Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами. Особливості консультування при суїцидальних намірах. Консультування людей при переживанні втрати. Особливості роботи психолога з невиліковно хворими.	2
61.	Психотерапія як клініко-психологічна інтервенція. Класифікація підходів до психотерапії. Мета і завдання, базові принципи психотерапії. Феномени психотерапевтичного процесу. Загальні методологічні основи психотерапевтичного впливу.	2
62.	Психодинамічна парадигма психотерапії. Класичний психоаналіз за З. Фройдом. Топографічна (несвідоме, свідоме, перед-свідоме) і структурна (Ід, Его та Супер-его) моделі психіки (особистості). Класичний психоаналіз за З. Фройдом: мета, організація терапії. Перенос та контр-перенос, усвідомлення, відреагування, катарсис.	2
63.	Розвиток ідей біхевіоризму. Поведінкова теорія в психології. Поведінкова психотерапія. Когнітивно-поведінкова психотерапія.	2
64.	Психологічні аспекти реабілітації. Психогігієна. Психопрофілактика	2
64	Всього	128

8. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема	Годин
1.	Організація медико-психологічної допомоги населенню: контингенти людей, що потребують медико-психологічної допомоги.	2
2.	Організація медико-психологічної допомоги населенню: надання першої психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях.	2
3.	Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом.	2
4.	Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом.	2

5.	Методи дослідження в клінічній психології: Спостереження, клінічне інтерв'ю, експериментально-психологічне дослідження.	2
6.	Поняття психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методів. Стандартизовані методи (тести) і нестандартні методи (функціональні проби). Вибір методів для роботи.	2
7.	Властивості сприйняття. Нестандартизовані методи дослідження зорового сприйняття: опис малюнку, заштриховані, накладені малюнки, таблиці Рабкіна. Дослідження інших модальностей сприйняття.	2
8.	Властивості пам'яті. Методика дослідження безпосереднього запам'ятовування (10 слів, цифр); образної пам'яті; логічної та механічної пам'яті.	2
9.	Визначення продуктивності запам'ятовування за методикою О. Лурії "Піктограми".	2
10.	Властивості уваги. Визначення точності уваги за методикою К. Іванова-Смоленського "Коректурна проба"	2
11.	Нестандартизовані методи дослідження мислення: виключення «лишніх» малюнків з групи однорідних; розуміння безглуздості оповідань та картинок, трактування прислів'їв та приказок	2
12.	Поняття психічного стану і особистісних рис. Опитувальник «Міні-мульти» – скорочений варіант ММРІ.	2
13.	Методика "Шкала тривожності" Тейлора	2
14.	Визначення типу темпераменту за методикою Г. Айзенка	2
15.	Теоретичні та практичні методи медичної психології. Поняття «психологічного втручання», види втручань.	2
16.	Медико-психологічні проблеми особистості	2
17.	Загальна психопатологія. Порушення сприйняття – класифікація та діагностика.	2
18.	Порушення пам'яті і уваги – класифікація, діагностика, етіологія, прояви.	2
19.	Порушення мислення – класифікація, етіологія, прояви.	2
20.	Синдроми порушень мислення (маячні, obsesivні, надцінні ідеї).	2
21.	Порушення інтелекту – розумова відсталість, деменція.	2
22.	Емоційні порушення, розлади настрою. Етіологія. Діагностика.	2
23.	Синдроми порушення настрою – діагностика, психологічні втручання.	2
24.	Моторні розлади – класифікація та діагностика; етіологія/аналіз умов виникнення; розлади виконання рухів.	2
25.	Розлади свідомості й самосвідомості – причини, прояви, синдроми.	2
26.	Розлади сну – причини, прояви, допомога.	2
27.	Нейропсихологія як напрям сучасної психології.	2
28.	Основні принципи будови і функціонування головного мозку.	2
29.	Переробка інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.	2
30.	Нейропсихологія зорового сприйняття. Сенсорні та гностичні порушення роботи зорової системи. Зорові агнозії.	2
31.	Сенсорні та гностичні порушення роботи шкірно-кінестетичної системи. Тактильні агнозії.	2
32.	Нейропсихологія слухового аналізатора. Сенсорні та гностичні порушення роботи слухової системи. Слухові агнозії.	2
33.	Нейропсихологія рухової активності. Порушення довільних рухів і дій. Проблема апраксії.	2
34.	Нейропсихологія пам'яті. Порушення пам'яті при локальних ураженнях мозку. Проблеми амнезій.	2

35.	Нейропсихологія мови та мовлення. Порушення мови при локальних ураженнях мозку. Проблема афазій.	2
36.	Нейропсихологія мислення. Порушення мислення при локальних ураженнях головного мозку.	2
37.	Порушення уваги при локальних ураженнях головного мозку.	2
38.	Нейропсихологія емоцій. Порушення емоційно-особистісної сфери при локальних ураженнях мозку.	2
39.	Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ).	2
40.	Медико-психологічні аспекти психічних розладів. Розлади, спричинені вживанням психоактивних речовин: класифікація, умови виникнення, діагностика.	2
41	Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням спиртних напоїв. Залежність від алкоголю – алкоголізм, прояви, стадії. Психози, що виникають при зловживанні алкоголем.	2
42	Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням наркотичних речовин. Залежність – наркоманія. Вплив різних психоактивних речовин – схожість і відмінності.	2
43	Екзогенні психічні розлади – наслідки соматичних захворювань різної етіології, зокрема інфекційних. Наслідки інтоксикацій, ЧМТ.	2
44	Шизофренія – епідеміологія, класифікація, етіологія, симптоматика, діагностика, лікування.	2
45	Афективні розлади: поняття, класифікація, епідеміологія, етіологія. Біполярний афективний розлад, депресивний розлад – симптоматика, діагностика, лікування.	2
46	Епілепсія – поняття, епідеміологія, класифікація, симптоми, діагностика, лікування.	2
47	Тривожні розлади: епідеміологія, етіологія та аналіз умов виникнення. Поняття «невроз». Тривога нормальна та патологічна. Генералізований тривожний розлад. Панічний розлад.	2
48	Фобічні розлади – види, симптоматика, діагностика. Агорафобія, соціофобія.	2
49	Соматоформні та дисоціативні (конверсійні) розлади: класифікація, діагностика, лікування	2
50	Обсесивно-компульсивний розлад: симптоматика, діагностика, лікування.	2
51	Особистісні розлади: класифікація, етіологія, епідеміологія. Основні критерії (Ганнушкін, Кербіков). Діагностика, втручання.	2
52	Психічні порушення, що починаються у дитячому віці: емоційні розлади (тривожний розлад, боязнь розлуки, фобічні розлади). Порушення уваги та гіперактивність. Діагностика, втручання.	2
53	Порушення поведінки у дітей та підлітків: причини, прояви, попередження, втручання.	2
54	Порушення психічного розвитку у дітей і підлітків: етіологія, класифікація, епідеміологія, загальні принципи діагностики і втручання. Розумова відсталість: ступені важкості, симптоматика, діагностика, навчання.	2
55	Психічні розлади у літньому віці: класифікація та діагностика. Багатоаспектний підхід до інтервенції. Можливості психотерапевтичної інтервенції у похилому віці.	2
56.	Психіатрія катастроф і кризові стани. Предмет, завдання, основні поняття психіатрії катастроф.	2
57.	Критерії надзвичайних ситуацій. Класифікація надзвичайних ситуацій.	2
58.	Травматичні ситуації та їх типи. Постстресові психічні розлади. Фази реагування на травматичну ситуацію.	2
59.	Фізичний та психо-емоційний стрес: загальний адаптаційний синдром, стадії	2

	реагування на тривалий стрес.	
60.	Класифікація постстресових розладів. Гостра стресова реакція.	2
61.	Дисоціативні та конверсійні розлади у надзвичайних ситуаціях.	2
62.	Поняття кризових станів особистості. Види і характеристики кризових станів.	2
63.	Надання психологічної допомоги особам у кризових станах.	2
64.	Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах.	2
65.	Бойова психотравма: поняття, причини вразливості до негативних обставин бойових дій.	2
66.	Попередження бойової психотравми у учасників бойових дій.	2
67.	Лікування бойової психотравми: медикаментозна терапія, психотерапія.	2
68.	Психологічне консультування учасників бойових дій з наслідками бойової психотравми.	2
69.	Порушення поведінки у населення в умовах воєн і катастроф. Типи девіантної поведінки.	2
70.	Делінквентна поведінка в умовах воєн та катастроф. Насильство по відношенню до місцевого населення. Ситуаційно-особистісні реакції. Попередження делінквентної поведінки в армії.	2
71.	Адиктивна поведінка серед військовослужбовців: причини, профілактика.	2
72.	Суїцидальна поведінка серед військовослужбовців: діагностика, оцінка суїцидального ризику.	2
73.	Попередження суїцидальної поведінки серед військовослужбовців.	2
74.	Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці. Зв'язки між фізичними та психічними розладами.	2
75.	Психосоматичні захворювання: поняття, теорії психосоматичних зв'язків, класифікація психосоматичних захворювань.	2
76.	Особистісні риси, що, як вважається, схилиють до розвитку психосоматичних хвороб (особистість типу А; «виразкова» особистість, тощо).	2
77.	Психологічні проблеми при соматичних розладах: кардіологічні захворювання (гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця). Хвороби дихальної системи (бронхіальна астма),	2
78.	Психологічні особливості пацієнтів з гастроентерологічною патологією; з ендокринними захворюваннями (ендокринний психосиндром тощо).	2
79.	Психологічні наслідки та психічні порушення при інфекційних захворюваннях. Функціональні та органічні психічні порушення.	2
80.	Психічна патологія при хронічних інфекціях (туберкульоз, СНІД, сифіліс).	2
81.	Психологічні проблеми в акушерстві й гінекології. Підлітковий вік і статеве дозрівання. Передменструальний синдром.	2
82.	Психологічні проблеми менопаузи. Інволюційні психічні порушення (психічні розлади властиві похилому віку).	2
83.	Психологічні особливості жінок в період вагітності. Бажана й небажана вагітність. Підготовка до пологів. Післяпологова депресія.	2
84.	Психологічні особливості хірургічних пацієнтів. Ведення хворих в хірургічному і травматологічному стаціонарі.	2
85.	Психологічні проблеми в онкології. Фази переживання захворювання пацієнтом. Психологічна підтримка онкологічно хворих.	2
86.	Психологічні проблеми в інших галузях медицини: в стоматології; в офтальмології; в неврології.	2
87.	Вплив вроджених та набутих фізичних вад на психологічний стан та особистісні риси хворих.	2
88.	Психологічні наслідки гострого отруєння: речовинами рослинного походження; промисловими речовинами; побічна дія медикаментів.	2

89.	Психологічні проблеми при опіках: опікова хвороба; зміна зовнішності; порушення функцій кінцівок тощо.	2
90.	Психічна патологія при черепно-мозкових травмах: гострий, підгострий період; період віддалених наслідків ЧМТ.	2
91.	Вікові психологічні особливості хворих. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. Особливості психофізіологічних реакцій дітей на стрес.	2
92.	Організація роботи педіатричного відділення лікарні.	2
93.	Робота медико-педагогічної комісії. Визначення рівню психо-соціального розвитку дитини.	2
94.	Медико-психологічні аспекти сексології. Анатомія статевих органів. Фізіологічні основи сексуальності.	2
95.	Психосексуальний розвиток людини. Сексуальні реакції і копулятивний цикл.	2
96.	Аспекти сексуальної норми. Відносність сексуальної норми, динаміка вікових змін. Статева конституція. Сексуальні дисфункції.	2
97.	Медико-психологічні аспекти вмирання і смерті. Психологічні аспекти феномену смерті та вмирання. Феномен страху смерті.	2
98.	Стадії переживання вмирання за Е. Кюблер-Росс.	2
99.	Моральні проблеми смерті та вмирання. Евтаназія.	2
100.	Переживання смерті близької людини. Психологія горя (скорботи).	2
101.	Медико-психологічна експертиза. Лікарсько-трудова експертиза в психіатрії. Участь психолога в достеженні пацієнтів.	2
102.	Воєнно-психіатрична експертиза. Судово-психіатрична і судово-психологічна експертиза правопорушників і потерпілих.	2
103.	Консультації і психотерапія як методи психологічної інтервенції (впливу). Мета й завдання психотерапії і психологічного консультування. Психологічне консультування, психологічна корекція й психотерапія – порівняння особливостей.	2
104.	Комунікативні техніки психоконсультативної допомоги. Професійний етикет психолога-консультанта. Вербальна й невербальна поведінка консультанта.	2
105.	Перенесення і контрперенесення в консультуванні й психотерапії. Процес психологічного консультування. Фази психологічного консультування.	2
106.	Структурування процесу: перша зустріч. Технологія проведення бесіди	2
107.	Методи психологічного консультування. Психоконсультативна бесіда, її організація і проведення. Контакт з клієнтом під час бесіди	2
108.	Консультативний контакт. Визначення консультативного контакту.	2
109.	Спеціальні проблеми психологічного консультування. Консультації тривожних клієнтів. Консультації при алкоголізмі і наркоманіях.	2
110.	Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах. Консультації клієнтів із психосоматичними розладами	2
111.	Особливості консультування при суїцидальних намірах. Консультації людей при переживанні втрати. Особливості роботи психолога з невиліковно хворими клієнтами.	2
112.	Психотерапія як клініко-психологічна інтервенція. Класифікація підходів до психотерапії. Мета і завдання, базові принципи психотерапії. Феномени психотерапевтичного процесу. Загальні методологічні основи психотерапевтичного впливу.	2
113.	Психодинамічна парадигма психотерапії. Класичний психоаналіз за З. Фройдом. Топографічна (несвідоме, свідоме, перед-свідоме) і структурна (Ід, Его та Супер-его) моделі психіки (особистості). Причини виникнення психопатології.	2
114.	Психосексуальна теорія розвитку особистості за З. Фройдом (оральна,	2

	анальна, едіпова стадія). Поняття і наслідки фіксації.	
115.	Класичний психоаналіз за З. Фройдом: мета, організація терапії. Перенос та контр-перенос, усвідомлення, відреагування, катарсис.	2
116.	Індивідуальна психологія та психотерапія А. Адлера.	2
117.	Аналітична модель психіки (особистості) і психотерапія К. Г. Юнга	2
118.	Розвиток ідей біхевіоризму. Поведінкова теорія в психології.	2
119.	Поведінкова психотерапія. Когнітивно-поведінкова психотерапія.	2
120.	Гуманістична парадигма в психології і психотерапії.	2
121.	Особистісно-центрована психотерапія К. Роджерса	2
122.	Гештальт-психотерапія.	2
123.	Організація і проведення групової психотерапії.	2
124.	Арт-терапія – різновиди, теорія і практика.	2
125.	Психологічні аспекти реабілітації. Психогігієна. Психопрофілактика. Визначення, класифікація видів профілактики психічних розладів.	2
126.	Поняття психологічної гігієни. Поняття психологічного клімату. Створення позитивного психологічного клімату у медичних закладах.	2
127.	Первинна профілактика психічних розладів. Участь лікарів непсихіатричного профілю у первинній профілактиці психічних розладів.	2
128.	Вторинна профілактика психічних розладів (рання діагностика й лікування).	2
129.	Третинна профілактика у психіатрії. Реабілітація психічно хворих.	2
129	Всього	258

9. Методи навчання

Методи навчання циклу спеціалізація які застосовуються викладачами кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії на заняттях, включають: словесні, наочні та практичні методи навчання.

Словесні методи навчання:

- **Пояснення** це словесне тлумачення понять, термінів, симптомів, принципів роботи приладів, тощо. Використовують переважно під час викладання нового матеріалу, а також у процесі закріплення, особливо тоді, коли викладач відчуває, що слухачі чогось не зрозуміли. Пояснення часто супроводжується різними засобами унаочнення (відеоматеріали, презентації), спостереженням.

- **Інструктаж** застосовують на практичних заняттях, а також під час підготовки до семінарських занять. За змістом розрізняють вступний, поточний і підсумковий інструктажі. Під час *вступного інструктажу* ознайомлюють курсантів із змістом майбутньої роботи і засобами її виконання, пояснюють правила і послідовність виконання роботи загалом і окремих її частин, прийоми виконання роботи, вказують на можливі помилки. *Поточний інструктаж* здійснюють переважно індивідуально у процесі виконання курсантами завдань. Зміст його залежить від швидкості виконання завдань, допущених помилок. *Підсумковий інструктаж* проводиться у формі бесіди за результатами виконаної роботи і передбачає аналіз цих результатів та їх оцінювання.

- **Розповідь** - це монологічна форма викладання. Застосовують її за необхідності викласти навчальний матеріал системно, послідовно. Елементами розповіді є точний опис, оповідь, логічне обґрунтування фактів. Кожен тип розповіді має забезпечувати виховний ефект навчання, ґрунтуватися на достовірних наукових фактах, акцентувати на основній думці, бути доступним і емоційним, містити висновки і зауваження.

- **Бесіда** - це метод навчання, за якого викладач за допомогою запитань спонукає слухачів курсу до відтворення набутих знань, формування самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу.

- **Навчальна дискусія** є публічним обговоренням важливого питання і передбачає обмін думками між викладачами і слухачами. Вона розвиває самостійне мислення, вміння відстоювати власні погляди, аналізувати й аргументувати твердження, критично оцінювати чужі і власні судження. Під час навчальної дискусії обговорюють наукові висновки, додаткові дані. Дискусія спрямована не лише на засвоєння нових знань, а й на створення емоційно насиченої атмосфери.

Наочні методи навчання:

- **Ілюстрація** полягає в застосуванні посібників, плакатів, презентацій, схем, рисунків, картин, фотографій, моделей тощо. Ілюстрації до навчального матеріалу полегшують його сприйняття, сприяють формуванню конкретних уявлень, точних понять.

- **Самостійне спостереження** - це безпосереднє самостійне сприймання явищ дійсності у процесі навчання. Методика організації будь-якого спостереження передбачає кілька його етапів: інструктаж щодо мети, завдань і методики спостереження; фіксація, відбір, аналіз і узагальнення його результатів. Виконану роботу слід обов'язково оцінювати.

Практичні методи навчання:

- **Вправи** є багаторазовим повторенням певних дій або видів діяльності з метою їх засвоєння, яке спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і корегуванням. У навчальному процесі використовують такі види вправ: *підготовчі* (готують до сприймання нових знань і способів їх застосування на практиці); *вступні* (сприяють засвоєнню нового матеріалу на основі розрізнення споріднених понять і дій); *пробні* (перші завдання на застосування щойно засвоєних знань); *тренувальні* (сприяють формуванню навичок у стандартних умовах: за зразком, інструкцією, завданням); *творчі* (за змістом і методикою виконання наближаються до реальних життєвих ситуацій); *контрольні* (переважно навчальні: письмові, графічні, практичні вправи).

- **Практична робота** спрямована на формування вмінь і навичок, необхідних для роботи в клініці і самоосвіти. Виконання таких робіт допомагає конкретизації знань, розвиває вміння спостерігати і пояснювати сутність явищ.

Окрім того, значної уваги заслуговують:

Тренінг — це форма проблемного навчання, що орієнтована на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь слухачів (учасників), взаємо-обмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії.

Метод кейсів (англ. Casemethod, кейс-метод, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – це техніка навчання, що використовує опис реальних клінічних ситуацій. Курсанти повинні досліджувати ситуацію, вміти швидко розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них.

Хмарні технології. При цьому реалізуються певні задачі: отримання оперативної інформації, миттєва комунікація із колегами (відбувається оптимізація часу навчального процесу), поширення власного досвіду, підвищення кваліфікації, ознайомлення із передовим досвідом викладачів.

Робота з книгою. Перевагою цього методу є можливість опрацювати навчальний матеріал необхідну кількість раз в доступному для кожного слухача нього темпі і в слухний

час, навчальні підручники та посібники з авторством кафедральних працівників, наукові монографії успішно виконують навчальну, розвивальну, виховну та мотиваційну функції, при використуванні спеціально розроблених, так званих програмованих підручників, ефективно розв'язуються питання контролю, корекції, діагностики знань, умінь та навичок;

Сугестивний метод. Його застосування сприяє усуненню психотравмуючих факторів (скутості, страху, побоювання можливих помилок, замкнутості, некомунікабельності, труднощів у публічному виступі) шляхом процесу спілкування та обговорення клінічних випадків.

Комунікативний метод зорієнтований на організацію адекватного процесу реального спілкування в умовах клініки.

Метод програмованого навчання використовується для створення моделей віртуальних пацієнтів.

Навчання на кафедрі є індивідуально спрямованим. Загальний його стиль це – проблемно-орієнтоване навчання, навчання через клінічну практику. Лекції поєднуються з практичними, семінарськими заняттями, консультаціями. Підсумовуються отримані знання на контрольних заняттях. Навчання відбувається в малих групах (до 10 осіб), з дискусіями та підготовкою презентацій, відпрацюванням практичних навичок біля ліжка хворого.

Відповідне науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу передбачає:

- наявність навчальної програми,
- наявність робочої програми та силабусу з навчальної дисципліни,
- наявність комплексу навчально-методичного забезпечення з навчальної дисципліни,
- забезпеченість курсантів навчальними матеріалами з навчальної дисципліни,
- забезпеченість бібліотеки фаховими періодичними виданнями, в тому числі в електронному вигляді,
- наявність офіційного веб-сайту закладу освіти (www.onmedu.edu.ua), на якому розміщена основна інформація про його діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітня/освітньо-наукова/видавнича/атестаційна (наукових кадрів) діяльність, навчальні та наукові структурні підрозділи та їх склад, перелік навчальних дисциплін, навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін навчального плану, в тому числі в системі дистанційного навчання, правила прийому, контактна інформація).

10. Засоби контролю знань психологів –курсантів. Засоби проведення атестації

Для самоконтролю знань курсантів пропонується дома підготувати усні відповіді на контрольні запитання по темі (5-10 запитань), на занятті дати відповіді на 5 тестових завдань (в базі на кожний семінар по 20 тестів з п'ятьма варіантами відповідей), дати відповідь на 1 усне запитання, розв'язати 1 ситуаційну задачу (в базі 10 задач на семінар з п'ятьма запитаннями).

На семінарі, семінарі-дискусії контроль і оцінка знань здійснюється наступним чином:

вхідний рівень

- а) тестовий контроль,
- б) усне опитування за матеріалами фундаментальних джерел, підручників, лекцій згідно з контрольними питаннями теми;

кінцевий рівень:

- а) контроль рівня засвоєння знань та практичних навичок, здобутих на практичному занятті, біля ліжка хворого, у перев'язочній, операційній, гіпсувальній тощо;
 б) розв'язання ситуаційної задачі.

Оцінювання:

Вірна відповідь на 3-5 запитань тесту – 1 бал, на 1-2 запитання – 0 балів;

Вірна, повна відповідь на 1 запитання по темі 2 бали, не повна відповідь, з несуттєвими помилками – 1 бал;

Вірна, повна відповідь на 3–5 запитань ситуаційної задачі – 1 бал;

Вірно реально чи імітовано виконаний практичний навичок 1 бал.

Максимальна позитивна оцінка на семінарі 5 балів, мінімальна 3 бали.

Професійні навички лікарів-курсантів оцінюються на всіх етапах підготовки: на початку циклу спеціалізації (базовий контроль) та під час заключної атестації. Контроль за ходом підготовки курсанта відображаються в академічних журналах .

Психологи -курсанти , які закінчують навчання, підлягають атестації на визначення знань, вмінь та практичних навичок з присвоєнням звання спеціаліста з Клінічної психології у встановленому Міністерством охорони здоров'я України порядку.

Заключна атестація проходить в три етапи:

I етап – комп'ютерний контроль знань за спеціальною програмою.

II етап – здача практичних навичок

III етап – усний іспит професійної підготовки.

11. Політика навчальної дисципліни

Викладання на циклі спеціалізації за спеціальністю « Клінічна психологія » здійснюється згідно наказу МОЗ N від 23.01.2024. , в якому наведені вимоги до контингенту слухачів та тривалості навчання на циклах спеціалізації.

Політика навчальної дисципліни націлена на розвиток практичних компетенцій майбутнього спеціаліста- психолога , надає практичну базу у галузі охорони здоров'я, що у свою чергу сприяє ефективній підготовці клінічних психологів до роботи з хворими з різноманітними формами психічної патології.

Навчання на циклі включає лекції, семінарські та практичні заняття, які здійснюються майбутнім спеціалістом самостійно, під керівництвом працівників кафедри. На семінарських та практичних заняттях викладач організовує детальний розгляд курсантами окремих теоретичних питань і формує вміння та навички їх практичного застосування при роботі з хворими. Для проведення семінарських та практичних занять колективом кафедри створено методичні розробки для викладачів і методичні вказівки для лікарів-курсантів.

12. Методичне та матеріальне забезпечення навчального процесу

Методичні матеріали для викладачів (розробки).

Лекції або презентації лекцій

Методичні матеріали для курсантів

При проведенні практичних і семінарських занять використовуються таблиці, стенди, набори ситуаційних завдань, навчальні відеоролики, апаратура для проведення ЕЕГ та РЕО-ЕГ.

Інтерактивне навчання та тестування здійснюється з використанням комп'ютерної сітки. Комп'ютерна програма ліцензована МОЗ України.

Лекційний матеріал подається через комп'ютер з використанням мультимедійного устаткування.

13. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
3. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
4. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
5. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
6. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефаківців.
7. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.
8. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
9. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, а також заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо.
10. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
11. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
12. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності клінічного психолога.
13. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

14. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДО ЕКЗАМЕНУ.

1. Організація медико-психологічної допомоги населенню: контингенти людей, що потребують медико-психологічної допомоги.
2. Організація медико-психологічної допомоги населенню: надання першої психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях.
3. Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом.
4. Психологічні аспекти взаємодії лікаря з пацієнтом.
5. Методи дослідження в клінічній психології: Спостереження, клінічне інтерв'ю, експериментально-психологічне дослідження.
6. Поняття психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методів. Стандартизовані методи (тести) і нестандартизовані методи (функціональні проби). Вибір методів для роботи.
7. Властивості сприйняття. Нестандартизовані методи дослідження зорового сприйняття: опис малюнку, заштриховані, накладені малюнки, таблиці Рабкіна. Дослідження інших модальностей сприйняття.
8. Властивості пам'яті. Методика дослідження безпосереднього запам'ятовування (10 слів, цифр); образної пам'яті; логічної та механічної пам'яті.

9. Визначення продуктивності запам'ятовування за методикою О. Лурії "Піктограми".
10. Властивості уваги. Визначення точності уваги за методикою К. Іванова-Смоленського "Коректурна проба"
11. Нестандартизовані методи дослідження мислення: виключення «лишніх» малюнків з групи однорідних; розуміння безглуздості оповідань та картинок, трактування прислів'їв та приказок
12. Поняття психічного стану і особистісних рис. Опитувальник «Міні-мульти» – скорочений варіант ММРІ.
13. Методика "Шкала тривожності" Тейлора
14. Визначення типу темпераменту за методикою Г. Айзенка
15. Теоретичні та практичні методи медичної психології. Поняття «психологічного втручання», види втручань.
16. Медико-психологічні проблеми особистості
17. Загальна психопатологія. Порушення сприйняття – класифікація та діагностика.
18. Порушення пам'яті і уваги – класифікація, діагностика, етіологія, прояви.
19. Порушення мислення – класифікація, етіологія, прояви.
20. Синдроми порушень мислення (маячні, obsesivні, надцінні ідеї).
21. Порушення інтелекту – розумова відсталість, деменція.
22. Емоційні порушення, розлади настрою. Етіологія. Діагностика.
23. Синдроми порушення настрою – діагностика, психологічні втручання.
24. Моторні розлади – класифікація та діагностика; етіологія/аналіз умов виникнення; розлади виконання рухів.
25. Розлади свідомості й самосвідомості – причини, прояви, синдроми.
26. Розлади сну – причини, прояви, допомога.
27. Нейропсихологія як напрям сучасної психології.
28. Основні принципи будови і функціонування головного мозку.
29. Переробка інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.
30. Нейропсихологія зорового сприйняття. Сенсорні та гностичні порушення роботи зорової системи. Зорові агнозії.
31. Сенсорні та гностичні порушення роботи шкірно-кінестетичної системи. Тактильні агнозії.
32. Нейропсихологія слухового аналізатора. Сенсорні та гностичні порушення роботи слухової системи. Слухові агнозії.
33. Нейропсихологія рухової активності. Порушення довільних рухів і дій. Проблема апраксії.
34. Нейропсихологія пам'яті. Порушення пам'яті при локальних ураженнях мозку. Проблеми амнезій.
35. Нейропсихологія мови та мовлення. Порушення мови при локальних ураженнях мозку. Проблема афазій.
36. Нейропсихологія мислення. Порушення мислення при локальних ураженнях головного мозку.
37. Порушення уваги при локальних ураженнях головного мозку.
38. Нейропсихологія емоцій. Порушення емоційно-особистісної сфери при локальних ураженнях мозку.
39. Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ).
40. Розлади, спричинені вживанням психоактивних речовин: класифікація, умови виникнення, діагностика.
41. Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням спиртних напоїв. Залежність від алкоголю – алкоголізм, прояви, стадії. Психози, що виникають при зловживанні алкоголем.
42. Психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням наркотичних речовин. Залежність – наркоманія. Вплив різних психоактивних речовин – схожість і відмінності.

43. Екзогенні психічні розлади – наслідки соматичних захворювань різної етіології, зокрема інфекційних. Наслідки інтоксикацій, ЧМТ.
44. Шизофренія – епідеміологія, класифікація, етіологія, симптоматика, діагностика, лікування.
45. Афективні розлади: поняття, класифікація, епідеміологія, етіологія. Біполярний афективний розлад, депресивний розлад – симптоматика, діагностика, лікування.
46. Епілепсія – поняття, епідеміологія, класифікація, симптоми, діагностика, лікування.
47. Тривожні розлади: епідеміологія, етіологія та аналіз умов виникнення. Поняття «невроз». Тривога нормальна та патологічна. Генералізований тривожний розлад. Панічний розлад.
48. Фобічні розлади – види, симптоматика, діагностика. Агорафобія, соціофобія.
49. Соматоформні та дисоціативні (конверсійні) розлади: класифікація, діагностика, лікування
50. Обсесивно-компульсивний розлад: симптоматика, діагностика, лікування.
51. Особистісні розлади: класифікація, етіологія, епідеміологія. Основні критерії (Ганнушкін, Кербіков). Діагностика, втручання.
52. Психічні порушення, що починаються у дитячому віці: емоційні розлади (тривожний розлад, боязнь розлуки, фобічні розлади). Порушення уваги та гіперактивність. Діагностика, втручання.
53. Порушення поведінки у дітей та підлітків: причини, прояви, попередження, втручання.
54. Порушення психічного розвитку у дітей і підлітків: етіологія, класифікація, епідеміологія, загальні принципи діагностики і втручання. Розумова відсталість: ступені важкості, симптоматика, діагностика, навчання.
55. Психічні розлади у літньому віці: класифікація та діагностика. Багатоаспектний підхід до інтервенції. Можливості психотерапевтичної інтервенції у похилому віці.
56. Психіатрія катастроф і кризові стани. Предмет, завдання, основні поняття психіатрії катастроф.
57. Критерії надзвичайних ситуацій. Класифікація надзвичайних ситуацій.
58. Травматичні ситуації та їх типи. Постстресові психічні розлади. Фази реагування на травматичну ситуацію.
59. Фізичний та психо-емоційний стрес: загальний адаптаційний синдром, стадії реагування на тривалий стрес.
60. Класифікація постстресових розладів. Гостра стресова реакція.
61. Дисоціативні та конверсійні розлади у надзвичайних ситуаціях.
62. Поняття кризових станів особистості. Види і характеристики кризових станів.
63. Надання психологічної допомоги особам у кризових станах.
64. Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах.
65. Бойова психотравма: поняття, причини вразливості до негативних обставин бойових дій.
66. Попередження бойової психотравми у учасників бойових дій.
67. Лікування бойової психотравми: медикаментозна терапія, психотерапія.
68. Психологічне консультування учасників бойових дій з наслідками бойової психотравми.
69. Порушення поведінки у населення в умовах воєн і катастроф. Типи девіантної поведінки.
70. Делінквентна поведінка в умовах воєн та катастроф. Насильство по відношенню до місцевого населення. Ситуаційно-особистісні реакції. Попередження делінквентної поведінки в армії.
71. Адиктивна поведінка серед військовослужбовців: причини, профілактика.
72. Суїцидальна поведінка серед військовослужбовців: діагностика, оцінка суїцидального ризику.
73. Попередження суїцидальної поведінки серед військовослужбовців.
74. Психічні розлади та психологічні особливості у загальномедичній практиці. Зв'язки між фізичними та психічними розладами.

75. Психосоматичні захворювання: поняття, теорії психосоматичних зв'язків, класифікація психосоматичних захворювань.
76. Особистісні риси, що, як вважається, схиляють до розвитку психосоматичних хвороб (особистість типа А; «виразкова» особистість, тощо).
77. Психологічні проблеми при соматичних розладах: кардіологічні захворювання (гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця). Хвороби дихальної системи (бронхіальна астма),
78. Психологічні особливості пацієнтів з гастроентерологічною патологією; з ендокринними захворюваннями (ендокринний психосиндром тощо).
79. Психологічні наслідки та психічні порушення при інфекційних захворюваннях. Функціональні та органічні психічні порушення.
80. Психічна патологія при хронічних інфекціях (туберкульоз, СНІД, сифіліс).
81. Психологічні проблеми в акушерстві й гінекології. Підлітковий вік і статеве дозрівання. Передменструальний синдром.
82. Психологічні проблеми менопаузи. Інволюційні психічні порушення (психічні розлади властиві похилому віку).
83. Психологічні особливості жінок в період вагітності. Бажана й небажана вагітність. Підготовка до пологів. Післяпологова депресія.
84. Психологічні особливості хірургічних пацієнтів. Ведення хворих в хірургічному і травматологічному стаціонарі.
85. Психологічні проблеми в онкології. Фази переживання захворювання пацієнтом. Психологічна підтримка онкологічно хворих.
86. Психологічні проблеми в інших галузях медицини: в стоматології; в офтальмології; в неврології.
87. Вплив вроджених та набутих фізичних вад на психологічний стан та особистісні риси хворих.
88. Психологічні наслідки гострого отруєння: речовинами рослинного походження; промисловими речовинами; побічна дія медикаментів.
89. Психологічні проблеми при опіках: опікова хвороба; зміна зовнішності; порушення функцій кінцівок тощо.
90. Психічна патологія при черепно-мозкових травмах: гострий, підгострий період; період віддалених наслідків ЧМТ.
91. Вікові психологічні особливості хворих. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. Особливості психофізіологічних реакцій дітей на стрес.
92. Організація роботи педіатричного відділення лікарні.
93. Робота медико-педагогічної комісії. Визначення рівню психо-соціального розвитку дитини.
94. Медико-психологічні аспекти сексології. Анатомія статевих органів. Фізіологічні основи сексуальності.
95. Психосексуальний розвиток людини. Сексуальні реакції і копулятивний цикл.
96. Аспекти сексуальної норми. Відносність сексуальної норми, динаміка вікових змін. Статева конституція. Сексуальні дисфункції.
97. Медико-психологічні аспекти вмирання і смерті. Психологічні аспекти феномену смерті та вмирання. Феномен страху смерті.
98. Стадії переживання вмирання за Е. Кюблер-Росс.
99. Моральні проблеми смерті та вмирання. Евтаназія.
100. Переживання смерті близької людини. Психологія горя (скорботи).
101. Медико-психологічна експертиза. Лікарсько-трудова експертиза в психіатрії. Участь психолога в достеженні пацієнтів.
102. Воєнно-психіатрична експертиза. Судово-психіатрична і судово-психологічна експертиза правопорушників і потерпілих.
103. Консультування і психотерапія як методи психологічної інтервенції (впливу). Мета й завдання психотерапії і психологічного консультування. Психологічне консультування, психологічна корекція й психотерапія – порівняння особливостей.

104. Комунікативні техніки психоконсультативної допомоги. Професійний етикет психолога-консультанта. Вербальна й невербальна поведінка консультанта.
105. Перенесення і контрперенесення в консультуванні й психотерапії. Процес психологічного консультування . Фази психологічного консультування.
106. Структурування процесу: перша зустріч. Технологія проведення бесіди
107. Методи психологічного консультування. Психоконсультативна бесіда, її
108. організація і проведення. Контакт з клієнтом під час бесіди
109. Консультативний контакт. Визначення консультативного контакту.
110. Спеціальні проблеми психологічного консультування. Консультування тривожних клієнтів. Консультування при алкоголізмі і наркоманіях.
111. Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами
112. Особливості консультування при суїцидальних намірах. Консультування людей при переживанні втрати. Особливості роботи психолога з невиліковно хворими клієнтами.
113. Психотерапія як клініко-психологічна інтервенція. Класифікація підходів до психотерапії. Мета і завдання, базові принципи психотерапії. Феномени психотерапевтичного процесу. Загальні методологічні основи психотерапевтичного впливу.
114. Психодинамічна парадигма психотерапії. Класичний психоаналіз за З. Фройдом. Топографічна (несвідоме, свідоме, перед-свідоме) і структурна (Ід, Его та Супер-его) моделі психіки (особистості). Причини виникнення психопатології.
115. Психосексуальна теорія розвитку особистості за З. Фройдом (оральна, анальна, едіпова стадія). Поняття і наслідки фіксації.
116. Класичний психоаналіз за З. Фройдом: мета, організація терапії. Перенос та контрперенос, усвідомлення, відреагування, катарсис.
117. Індивідуальна психологія та психотерапія А. Адлера.
118. Аналітична модель психіки (особистості) і психотерапія К. Г. Юнга
119. Розвиток ідей біхевіоризму. Поведінкова теорія в психології.
120. Поведінкова психотерапія. Когнітивно-поведінкова психотерапія.
121. Гуманістична парадигма в психології і психотерапії.
122. Особистісно-центрована психотерапія К. Роджерса
123. Гештальт-психотерапія.
124. Організація і проведення групової психотерапії.
125. Арт-терапія – різновиди, теорія і практика.
126. Психологічні аспекти реабілітації. Психогігієна. Психопрофілактика. Визначення, класифікація видів профілактики психічних розладів.
127. Поняття психологічної гігієни. Поняття психологічного клімату. Створення позитивного психологічного клімату у медичних закладах.
128. Первинна профілактика психічних розладів. Участь лікарів непсихіатричного профілю у первинній профілактиці психічних розладів.
129. Вторинна профілактика психічних розладів (рання діагностика й лікування).
130. Третинна профілактика у психіатрії. Реабілітація психічно хворих.

15. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

15.1 Базова література:

1. Основи законодавства про охорону здоров'я.
2. American Psychiatric Association (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Fifth ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing. pp. 5 - 25. ISBN 978-0-89042-555-8.
3. American Psychological Association. (2017). Ethical principles of psychologists and code of conduct (2002, Amended June 1, 2010 and January 1, 2017);

4. Beidel, D. C., & Frueh, B. C. (Eds.). (2018). *Adult psychopathology and diagnosis*. John Wiley & Sons.
5. Clark LA, Cuthbert B, Lewis-Fernandez R, et al. Three Approaches to Understanding and Classifying Mental Disorder: ICD-11, DSM-5, and the National Institute of Mental Health's Research Domain Criteria (RDoC). *Psychol Sci Public Interest*. 2017; 18(2): 72-145. doi:10.1177/1529100617727266
6. Cohen A. *Addressing comorbidity between mental disorders and major noncommunicable diseases*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2017. Accessed October 28, 2021. <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/addressing-comorbidity-betweenmental-disorders-and-major-noncommunicable-diseases-2017>
7. Comer, R. J., & Comer, J. S. (2018). *Abnormal psychology*.
8. Data and resources: prevalence of mental health. In: *Health topics*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2018. Accessed April 24, 2021. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mentalhealth/data-and-statistics>
9. Doherty AM, Kelly J, McDonald C, O'Dwyer AM, Keane J, Cooney J. A review of the interplay between tuberculosis and mental health. *Gen Hosp Psychiatry*. 2013; 35(4): 398 - 406. doi:10.1016/j.genhosppsy.2013.03.018
10. First MB, Reed GM, Hyman SE, Saxena S. The development of the ICD-11 Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines for Mental and Behavioural Disorders. *World Psychiatry*. 2015; 14(1):82-90. doi:10.1002/wps.20189
11. Global Burden of Disease Study. *Global health data exchange*. Washington (DC): Institute for Health Metrics and Evaluation; 2016. Accessed April 24, 2021. <http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool>
12. *Global Health Observatory data repository*. Geneva: World Health Organization; 2017. Accessed October 28, 2021. <http://apps.who.int/gho/data/node.home>
13. Hooley, J. M., Butcher, J. №., Nock, M. K. & Mineka, S. *Abnormal Psychology*, 16th edition (2017), Pearson
14. International Advisory Group for the Revision of ICD-10 Mental and Behavioural Disorders. A conceptual framework for the revision of the ICD-10 classification of mental and behavioural disorders. *World Psychiatry*. 2011; 10(2):86-92. doi:10.1002/j.2051-5545.2011.tb00022.x
15. Kaplan & Sadock's *Synopsis Of Psychiatry*. Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry; 11th ed. Wolters Kluwer. 2015
16. Kleinman A. *Rethinking psychiatry: from cultural category to personal experience*. Free Press; 1991.
17. Littlewood R. Psychiatry's Culture. *International Journal of Social Psychiatry*. 2016; 42(4):245-268. doi:10.1177/002076409604200402
18. Parnas J, Sass LA, Zahavi D. Recent developments in philosophy of psychopathology. *Curr Opin Psychiatry*. 2008;21(6):578-584. doi:10.1097/yco.0b013e32830e4610
19. Potter NN. Recent developments in philosophy of mind and psychopathology. *Curr Opin Psychiatry*. 2010; 23(6):542-545. doi:10.1097/YCO.0b013e32833d41ed15.
20. *Psychological Diagnostics in Health Care* Frans Luteijn | Boom uitgevers Amsterdam, 2019 - 360;
21. Reed GM, Drescher J, Krueger RB, et al. Disorders related to sexuality and gender identity in the ICD-11: revising the ICD-10 classification based on current scientific evidence, best clinical practices, and human rights considerations. *World Psychiatry*. 2016;15(3):205-221. doi:10.1002/wps.20354
22. Reed GM, First MB, Kogan CS, et al. Innovations and changes in the ICD-11 classification of mental, behavioural and neurodevelopmental disorders. *World Psychiatry*. 2019; 18(1):3-19. doi:10.1002/wps.20611
23. Reed GM, Mendonca Correia J, Esparza P, et al. The WPA-WHO Global Survey of Psychiatrists' Attitudes Towards Mental Disorders Classification. *World Psychiatry*. 2011; 10(2):118-131. doi:10.1002/j.2051-5545.2011.tb00034.x

24. Sadler J. Values in psychiatric diagnosis and classification. In: Fulford KW, Davies M, Gipps R, et al. The Oxford handbook of philosophy and psychiatry. Oxford University Press; 2013
25. Schatzberg AF, DeBattista C. Manual of Clinical Psychopharmacology. 8th ed. Washington DC: American Psychiatric Publishing Inc; 2015
26. Skills in psychodiagnostics (2nd edition). Prof. dr. Henk T. van der Molen, Henk Schmidt, Eveline Osseweijer, Janneke Oostrom, Benjamin de Boer, Manon de Jong | Boom uitgevers Amsterdam, 2019 - 96
27. Stahl SM. Essential Psychopharmacology. Neuroscientific basis and Practical Applications. 3rd edn. Cambridge, UK: Cambridge University Press; 2008
28. Stahl SM. Essential Psychopharmacology: The Prescriber's Guide. Cambridge, UK: Cambridge University Press; 2009
29. Uthman OA, Magidson JF, Safren SA, Nachega JB. Depression and adherence to antiretroviral therapy in low-, middle- and high-income countries: a systematic review and meta-analysis. *Curr HIV/AIDS Rep.* 2014; 11(3):291-307. doi:10.1007/s11904-014-0220-1
30. World Health Organization. Global Tuberculosis Report 2019. WHO; 2019.
31. Бурлачук Л. Ф., Грабская И. А., Кочарян А. С. Основы психотерапии. - К.: Ника-центр, 2001.
33. Глива Є. Принципи психотерапії і гіпнотерапії. - Сідней: Лев, 1998.
34. Диагностика и ведение биполярного аффективного расстройства. "Нейро News: психоневрология и нейропсихиатрия". Сборник клинических рекомендаций 2015 г. <http://neuronews.com.ua/page/sbomik-klinicheskikh-rekomendacij-2015>
36. Дитяча психіатрія: підручник /Г. М. Кожина, В. Д. Мішієв, В. І. Коростій та ін.; за ред.: Г. М. Кожині, В. Д. Мішієва. - К.: Медицина, 2014. - 375 с.
37. Закалик Г. М., Терлецька Ю. М. Патопсихологія: понятійно-термінологічний словник. - Львів, 2016. - 156 с.
39. Карманное руководство к МКБ-10: Классификация психических и поведенческих расстройств с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями (Под ред. Дж. Купера / Пер. с англ. Д. Полтавца.- К.: Сфера, 2000. - 464 с.
40. Классификация психических и поведенческих расстройств с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями (ИДК) // Составитель и редактор Дж. Э. Купер. - Издательство "Сфера", Киев, 2000. - 441 с.
41. Комуникативні навички лікаря Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів та фахівців практичної медицини / За заг. ред. О. С. Чабана - Київ: "Медпринт", 2022, - 400 с.
42. Кочарян А. С. Психология переживаний: учеб. пособие / А. С. Кочарян, А. М. Лисеная; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. - 222 с;
43. Медична психологія / С. Д. Максименко, І. А. Коваль та ін.- К.: Слово, 2014. - 516 с.
44. Медична психологія: в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія/ за ред. Г. Я. Пилягіної. - Вінниця: "Нова Книга", 2020. - 288 с.
45. Медична психологія: в 2-х т. Т. 2. Спеціальна медична психологія;/ за ред. Г. Я. Пилягіної. - Вінниця: Нова Книга, 2020. - 496 с.
46. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Классификация психических и поведенческих расстройств. Клинические описания и указания по диагностике / Под ред. Ю. Л. Нуллера, С. Ю. Циркина. - К: Сфера, 2005. - 306 с.
47. Михайлов Б. В., Сердюк А. И., Федосеев В. А. Психотерапия в общесоматической медицине. - Харьков, 1999.
48. Оржеховська В. М. Методика позбавлення неповнолітніх наркогенних звичок: Методичний посібник. - К.: ІСДО, 1995.
49. Практична психосоматика: депресія, 2 - видання, доповнене Навчальний посібник за ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової, Бібліотека практикуючого лікаря, Медкнига, Київ, 2020. - 216 с.
50. Практикум з підвищення стресостійкості та розширення адаптаційних можливостей організму Практикум лікаря, за ред. О. С. Чабана, "Доктор-Медіа-Груп", К., 2017. - 150 с.

51. Практична психосоматика: діагностичні шкали, 3 видання, виправлене і доповнене Навчальний посібник, за ред. Чабана О. С., Хаустової О. О., К., Видавничий дім "Медкнига", 2021. - 200 с.
52. Психіатрія (під ред. В. М. Козідубової, В. М. Кузнєцова, В. А. Вербенко, Л. М. Юр'євої, О. О. Фільца, І. О. Бабюка). - Харків: Оберіг, 2013. - 1164 с.
53. Психіатрія (Клініко-діагностичний алгоритм). Посібник для лікарів-інтернів. За ред. Л. М. Юр'євої. - Дніпропетровськ, 2001.
54. Психотерапевтическая клиника. Хрестоматия / В. Н. Клинков [и др.]; под ред. О. С. Чабана, В. П. Самохвалова. - Тернопіль: Укрмедкн.; ТГМУ, 2015 - Т. 2: Частная психотерапия. - 2015. - 448 с;
56. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної, (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги. Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад / Сайт МОЗ України, наказ МОЗ України 23.02.2016 № 121
57. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Депресія (легкий, помірний, тяжкий епізоди без соматичного синдрому, або з соматичним синдромом. Рекурентний депресивний розлад, дистимія)" / Сайт МОЗ України, наказ МОЗ України від 23 грудня 2014 року № 1003
58. Чабан О., Дорохіна А. Burnout синдром. Методичні рекомендації з виявлення, запобігання та корекції синдрому професійного вигорання Методичні рекомендації. К.: "Асіно Україна", 2020. - 51 с.
59. Чабан О. С., Хаустова О. О., Сапон Д. М., Авраменко О. М. Хронічний біль в психосоматичній медицині. - К.: "LAT&K", 2016, - 117 с.
60. Чабан О. С., Хаустова О. О., Омелянович В. Ю. Невідкладна допомога в психіатрії та наркології / Монографія. Бібліотека практикуючого лікаря. - Видавничий дім "Медкнига", К., 2019. - 168 с.

15.2 Допоміжна література:

1. Aiken L R. (1993). *Personality: Theories, research, and applications*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
2. Beck A. T. (1993). *Cognitive therapy: Past, present, and future*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 194 - 198.
3. Beutler L. E., Machado P. P. P. & Neufeldt S. A. (1994). *Therapist variables*. In A. E. Bergin & S. L. Garfield (Eds.). *Handbook of psychotherapy and behavior change* (4th ed., pp. 229 - 269). New York: Wiley.
4. Bradley B. T. (1990). *Client-centered therapy and experiential: Two different therapies*. In G. Lietaer, J. Rombauts & R. Van Balen (Eds.). *Client-centered and experiential therapy in the nineties* (pp. 87 - 108). Leuven, Belgium: Leuven University Press.
5. *Helping Skills: Facilitating Exploration, Insight, and Action, Fifth Edition*, Dr. Clara E. Hill, 2020;
6. Hollon S. D. & Beck A. T. (1994). *Cognitive and cognitive-behavioral therapies*. In A. E. Bergin & S. L. Garfield (Eds.). *Handbook of psychotherapy and behavior change* (4th ed., pp. 428 - 466). New York: Wiley.
7. Kelly G. A. (1991). *The psychology of personal constructs. Vol. 1: A theory of personality. Vol. 2: Clinical diagnosis and psychotherapy*. London: Routledge.
8. Landon, L. B., Slack, K. J., & Barrett, J. D. (2018). *Teamwork and collaboration in long-duration space missions: Going to extremes*. *American Psychologist*, 73, 563 - 575;
9. *Maybe You Should Talk to Someone: A Therapist, Her Therapist, and Our Lives Revealed* (Hardcover), Lori Gottlieb, 2019.
10. Sellbom, M. (2019). *The MMPI-2-Restructured Form (MMPI-2-RF): Assessment of personality and psychopathology in the twenty-first century*. *Annual Review of Clinical Psychology*, 15, 149 - 177.

11. Бенджамин С., Гольдберг Д., Крид Ф. Психиатрия в медицинской практике - Киев.: Сфера - 1999 - 179 с.
13. Блейхер В. М., Крук И. В. Патопсихологическая диагностика. - К., 1986;
15. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностические методы исследования личности. - Киев, 1985. - 17 с;
16. Бурлачук Л. Ф., Грабская И. А., Кочарян А. С. Основы психотерапии. - К.: Ника-центр, 2001.
17. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. - Киев: Наукова думка, 1989.
18. Гельдер М., Гет Д., Мейо Р. Оксфордское руководство по психиатрии - Киев: Сфера - 1997 - т. 1 - 164 с.
19. Гельдер М., Гет Д., Мейо Р. Оксфордское руководство по психиатрии - Киев: Сфера - 1997 - т. 2 - 175 с.
20. Голдберг Д., Хаксли П. Распространенные психические расстройства. - К.: Сфера, 1999. - С. 154 - 160.
21. Кемпински А. Психопатология невротозов. - Варшава: Польское мед. изд-во, 1975.
29. Кісарчук З. Г. Теоретико-методологічні проблеми діяльності практикуючого психолога. // Практична психологія: теорія, методи, тенденції. - К., 1997.
30. Клінічна суїцидологія (за ред. Л. М. Юр'євої, Н. О. Марути, І. В. Лінського). - Харків, Видавець Строков Д. В., 2020. - 302 с.
33. Конечный Р., М. Боухал. Психология в медицине. - Прага: Авиценум, 1983. - 320 с;
34. Коняева А. П., Лисенко В. П., Тітова Т. М., Фурман А. В. Етичний кодекс товариства психологів України. - К. - Донецьк, 1993.
35. Критерії діагностики та принципи лікування розладів психіки. Клінічний посібник / Підкоритов В. С., Букреев В. І., Кузьмінов В. М. та ін. - Харків: Фоліо, 2001. - С. 71 - 80.
36. Крыжановский А. В. Циклотимические депрессии. - К: Сфера - 1995 - 271 с.
37. Марута Н. А. эмоциональные нарушения при невротических расстройствах: Монография. - Харьков: РИФ "Арсис ЛТД", 2000. - 159 с.
39. Медицина невідкладних станів: Швидка і невідкладна медична допомога: Підручник / За ред. І. С. Зозулі. Розділ: Невідкладна допомога в психіатрії. Кузнецов В. М.- К.: ВСВ "Медицина", 2012. - 728 с.
40. Михайлов Б. В., Сердюк А. И., Федосеев В. А. Психотерапия в общесоматической медицине. - Харьков, 1999;
41. Михайлов Б. В., Табачников С. И., Чутунов В. В. Психотерапия. - Харьков: ОКО, 2002;
42. Оржеховська В. М. Методика позбавлення неповнолітніх наркогенних звичок: Методичний посібник. - К.: ІСДО, 1995.
43. Соціально-стресові розлади (клініка, діагностика, профілактика) (за ред. П. В. Волошина, Н. О. Марути). - Харків, Видавець Строков Д. В., 2016. - 335 с.
45. Степаненко В. Етика. К.: Лібра, 1998.
46. Сучасні проблеми суїцидології (за ред. П. В. Волошина, Н. О. Марути) Харків, Видавець Строков Д. В., 2017 - 288 с.
47. Ургентна психіатрія (клініка, психодіагностика, терапія невідкладних станів). / Дзюб Г. К., Кузнецов В. М., Нестерчук Н. В. / К., 2010. - 190 с.
48. Харди Г. Врач, сестра, больной. - София, 1983
49. Чабан О. С., Хаустова О. О. Тривога у пацієнтів з хронічними неінфекційними захворюваннями: субклінічні та психосоматичні ознаки, діагностика, терапія / НейроNews: психоневрологія та нейропсихіатрія. - 2020, - № 3 (114) - с. 38 - 46
50. Чабан О. С., Гуменюк М. М., Вербенко В. А. Нейропсихологія (лекції та додатковий матеріал курсу). - Тернопіль "Укрмедкнига", 2008. - 92 с.
51. Юрьева Л. М. История. Культура. Психические расстройства и расстройства поведения. - К.: Сфера, 2002. - 314 с.
53. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції: навч. посібник. - К.: Либідь, 1996.

15.3 Інформаційні ресурси:

1. <http://bookmate.com/books/IUIz8f4o>
2. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.573.6804&rep=rep1&type=pdf>
3. <http://emed.org.ua/knigi/106-psihologija-psihiatrija/2024-klinichna-psihologija-urs-baumann-majnrاد-perre>
4. <http://www.mif-ua.com/archive/article/6454>
5. <https://freepsychotherapybooks.org/product/178-from-the-mind-into-the-body>
6. <https://freepsychotherapybooks.org/product/200-depressive-states-and-somatic-symptoms>
7. <https://freepsychotherapybooks.org/product/215-complex-problems-of-pain-as-seen-in-headache-painful-phantom-and-other-states>
8. <https://freepsychotherapybooks.org/product/218-the-teaching-of-psychosomatic-medicine-consultation-liaison-psychiatry>